

М.В. Мальцева

КРОК ЗА КРОКОМ ДО СІМЕЙНОЇ ГАРМОНІЇ

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 37.018
ББК 74.205
М95

Рецензенти:

Ложкін Г. В. – доктор психологічних наук, професор кафедри педагогіки вищої школи та прикладної психології Університету менеджменту освіти АПН України
Воловодівська Ж. О. – керівник Центру практичної психології та соціальної роботи міського методичного кабінету департаменту освіти Вінницької міської ради
Артемкіна Т. Ф. – заступник директора з навчально-виховної роботи закладу «Загальноосвітня школа І-ІІІ ст. № 32 Вінницької міської ради», спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист, голова методичної ради

Мальцева М.В.

М95 Крок за кроком до сімейної гармонії / М. В. Мальцева. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2014. — 96 с.

ISBN 978-966-10-3581-1

У посібнику висвітлено глибокий психологічний аналіз сучасної сім'ї. Сутність сімейної гармонії реалізується через гарантії чинного законодавства, створення відповідних умов і гуманного оточення, дотримання моральних норм взаємостосунків у сім'ї та суспільстві.

Розглянуто діагностику батьківського ставлення, консультативну діяльність, тренінгові заняття, батьківський всеобуч. Зафіксовано пам'ятки, поради, рекомендації. Представлені моделі роботи допоможуть уникнути складних ситуацій або подолати їх, підкажуть, як побудувати успішні міжособистісні відносини.

Для практичних психологів, педагогів і вихователів — усіх, хто працює з дітьми та батьками.

УДК 37.018
ББК 74.205

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-3581-1

© Мальцева М.В., 2014
© Навчальна книга — Богдан, 2014

Зміст

Сутність гармонійних взаємин між батьками і дітьми молодшого шкільного віку	4
--	---

ДІАГНОСТИКА БАТЬКІВСЬКОГО СТАВЛЕННЯ

Тест «Чи правильна ваша позиція щодо дитини?»	20
Тест «Який із вас батько?»	24
Тест «Ви і ваші діти».....	25
Тест для батьків «Чи можете ви?»	29
Тест для батьків «Чи досить добре уявляєте собі результати вашого виховання?».....	30

КОНСУЛЬТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Дитину слід виховувати змалку	34
Приклад консультування	35
Аналіз снів вашої дитини.....	36
Чому дитина говорить неправду.....	40

ТРЕНІНГОВІ ЗАНЯТТА

«Я – хороший батько»	44
«Рідний дім – як гавань для корабля»	48

БАТЬКІВСЬКИЙ ВСЕОБУЧ

Здоровий сімейний мікроклімат	54
Батьківські стосунки і психологічні проблеми у вихованні дітей	58

ПАМ'ЯТКИ, ПОРАДИ, РЕКОМЕНДАЦІЇ

Десять основних правил виховання	62
Поради батькам, як оцінювати шкільні «успіхи» своїх дітей.....	65
Почуйте серцем голос вашої дитини.....	67
Поради для поліпшення сімейних стосунків.....	68
Правила покарання.....	80
Десять правил для батьків	80
Сім основних правил батьківської поведінки в організації навчання.....	82
Діти вчаться з того, що бачать у своєму оточенні	83
Пам'ятка батькам від дитини.....	84
Поради батькам першокласників	86
Похвала та покарання: чи стане навчання радісним?	87
Слова похвали, які надихають дитину	88

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА	90
-------------------------------------	----

Сутність гармонійних взаємин між батьками і дітьми молодшого шкільного віку

Протягом усієї історії розвитку людства і становлення сім'ї, зокрема її виховної функції, так і не вдалося знайти єдиного універсального рецепту успішного сімейного виховання. Причина в тому, що однакових дітей, як і однакових батьків, не існує. Кожна особистість неповторна і самоцінна, і в питаннях взаємин між ними завжди потрібно виходити саме з цього.

Взаємини – це спосіб стосунків між окремими людьми, що базується на симпатії або антипатії і виражає позицію кожної особистості, котра спрямована на того, з ким вона вступає в контакт. Тобто провідне місце у взаєминах належить емоціям. Об'єктивною оцінкою взаємин виступає спільність інтересів, ближніх чи віддалених цілей, поглядів. Взаємини аналізуються і формуються в спілкуванні, яке конкретно реалізується через мову, міміку і жести, співпрацю, співпереживання, різні форми поведінки. Вони передбачають обмін думками, ціннісними установками, вивчення реального досвіду сторін з метою встановлення взаєморозуміння. Тільки при збалансованій взаємодії виникає симпатія, дружба, любов, довіра. Порушення балансу між сторонами призводить до ущемлення особистісного «Я», наслідком чого бувають образи, пригніченість, невпевненість, страждання, недовіра, небажання співпрацювати [1, с. 33].

Життя засвідчує, що взаємини між людьми, зокрема між батьками і дітьми, не завжди бувають гуманними. Гуманні взаємини – це різновид моральних стосунків, які виявляються в доброзичливості, довірі, повазі, турботі, допомозі, справедливості, непримирності до зла, жорстокості, насилля. Гуманність є способом міжособистісних стосунків, за яких кожний ставиться до іншого, як до самого себе. У цьому головний принцип гуманності.

У психологічному плані сутність гуманності полягає в обумовленій моральними цінностями установці на інших, здатності до переживання за них, співчуття, співучасті й співпраці. Термін «гуманний» у перекладі з латинської мови означає «людяний».

Людяність як риса характеру найповніше виявляється в любові та повазі до людей і передбачає високий рівень вимогливості.

Наше суспільство уражене авторитарністю, її отрутний дух наскрізь просочив школу і багато родин, скалічив душі дорослих та дітей і продовжує жити, переходячи від старших до молодших. Найбільше страждають від гніту авторитарності – діти. А спроби відмовитися від «командного» виховання обертаються потуранням, анархією, хаосом. Така альтернатива тільки підсилює роз'єднаність, тривогу, взаємні образи.

Виявилось, що більшість батьків, які звертаються за психологічною допомогою з приводу важких дітей, самі в дитинстві страждали від конфліктів із власними батьками. Це підтверджує думку, що стиль взаємодії з батьками мимоволі відкладається в психіці дитини. Таке відбувається в ранньому віці і, як правило, несвідомо. Ставши дорослою, людина відтворює цей стиль як природний: більшість батьків виховують своїх дітей так, як їх самих виховували в дитинстві.

Несформована або порушена гуманність стосунків між батьками і дітьми може призвести до формування або дітоцентричного типу сім'ї, в якій центром загальної уваги і піклування буде дитина, що спричинить у неї споживацьке ставлення до інших, у тому числі й батьків, і байдужість до їхніх проблем; або до байдужості батьків стосовно задоволення природних потреб дітей та свідомого уникання ними допомоги у вирішенні дитячих проблем, психологічного і фізичного насилля над ними.

У сучасному житті багато прикладів таких порушених стосунків. Вони обертаються трагедіями і для батьків, і для дітей. Хіба можна вважати щасливими батьків, діти яких хоч і мають усе необхідне для повноцінного розвитку: гарні побутові умови, раціональне харчування, необхідний догляд, навчаються в цікавих для них студіях і гуртках або отримують індивідуальні уроки з музики, малювання, іноземної мови тощо, мають достатню кількість різних іграшок, мають змогу розвивати свої таланти і здібності, а, головне, відчують до себе любов батьків, інших дорослих, але не вміють і не хочуть турбуватися про інших, ростуть невдячними, їх цікавлять тільки власні потреби і задоволення, і вони прагнуть їх отримати будь-якою ціною. Для досягнення поставленої мети влаштовують сцени істерики, ігнорують думку і слова батьків, не слухаються, ображають їх, поведуться виключно. З роками

«РІДНИЙ ДІМ – ЯК ГАВАНЬ ДЛЯ КОРАБЛЯ»

Мета: формування розуміння необхідності моральних відносин у сім'ї, виховання активного ставлення до сім'ї, уміння правильно виявляти й оцінювати свою громадську сутність, виховання почуття відповідальності за збереження моральних відносин у сім'ї, формування взаєморозуміння між батьками й дітьми.

Хід тренінгу

(Звучить пісня «Родительский дом» (музика В. Шаїнського, слова М. Рябініна.)

1. Ознайомлення з цілями тренінгового заняття.

Психолог. Нашу зустріч сьогодні ми присвятимо розмові про найважливіше і найдорожче в житті кожної людини – про сім'ю.

Тема тренінгу: «Рідний дім – як гавань для корабля». Що таке сім'я, родина? Ці слова входять у нашу свідомість із перших митей життя, вони із кожних з нас.

Чи буде така сім'я щаслива? Які ознаки щасливої повноцінної сім'ї?

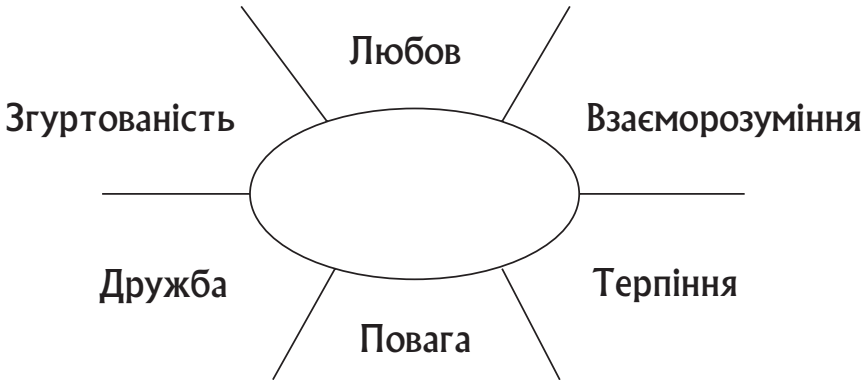
2. Робота в групах.

Ми поділимося на дві групи – батьки і діти. Вашим завданням буде скласти образ ідеальної у вашому розумінні сім'ї.

(На аркушах паперу групи батьків і дітей зазначають критерії, характерні для ідеальної сім'ї (див. мал. 1).

Психолог. Як зазначає великий тлумачний словник, сім'я – це група людей, із чоловіка, жінки, дітей та інших близьких родичів, які живуть разом, об'єднані дружбою, спільною діяльністю, спільними інтересами.

Існує така легенда. За давніх часів жила дивна сім'я. Сім'я величезна – зі ста осіб, але в ній панували мир, любов і злагода. Чутка про це дійшла до верховного правителя. Він вирішив відвідати цю сім'ю. Правитель запитав у старця, глави сім'ї: «Як вам вдається жити, ніколи не сварячись, не кривдячи один одного?» Старець узяв папір, написав на ньому сто слів і віддав правителеві. На аркуші сто разів було написано одне слово – РОЗУМІННЯ. Важко з цим не погодитися. В ідеальній сім'ї розуміють один одного навіть без слів.

Мал. 1

- Тримайте напоготові кілька надихаючих фраз: «Мені сподобалось, як ти це зробив!», «У тебе завжди багато хороших ідей!»
- Робіть позитивні коментарі, уникаючи заперечень.
- Зробіть дім якомога зручнішим і стабільнішим. Встановіть демократичні правила співжиття в сім'ї.
- Не звинувачуйте підлітка у бажанні вирости, особливо у потребі відокремитись від вас.
- Майте почуття гумору. Цей віковий період у вашої дитини мине.
- Наскільки великим буде бажання розв'язати конфлікт «бадьки – діти», настільки й результативними будуть ваші дії.

Слова похвали, які надихають дитину

- Це добре!
- Чудово!
- Добре робиш!
- Неймовірно!
- Дивовижно!
- Разюче!
- Молодець!
- Добре придумано!
- Те, що треба!
- Непогано!
- Чудова відповідь!
- Бачиш, що у тебе є здібності!
- Я знала, що ти це зможеш зробити!
- Сьогодні набагато краще!

- Бачиш, ти сам упорався!
- З тебе можна брати приклад!
- Це мені подобається!
- Цим можна пишатися!
- Немає слів, щоб оцінити твою роботу!
- Краса!
- Ти справді майстер!
- На таке приємно дивитися!
- Одразу видно, що ти вмієш!
- Це гідне похвали!
- Твої батьки можуть пишатися тобою!
- Пречудово! Ти зміг!
- Складна робота, але виконав ти її на відмінно!
- Ти попрацював навіть більше, ніж було потрібно!
- Пречудово виконано!
- Якщо хочеш – можеш!
- Просто диво!
- Це вище похвали!
- Яка пречудова робота!
- Як гарно! Ти старався і все вдалося!
- Розумниця!
- Кращого і бажати не можна!
- Це твоє найвище досягнення!
- Не робота, а просто клас!
- А говорив, що не впораєшся. Дивись, як вийшло!
- Унікально!
- Оце так!
- Адже вмієш, якщо захочеш!
- Я пишаюся тобою!
- Класно!
- Ти довів, що можеш!
- Який талант!
- Ти перевершив усі сподівання!

Використана література

Алексеевко Т.Ф. У чому сутність гуманних взаємин батьків і дітей? // Рідна школа. – 2001. – № 3. – С. 33-36.

Бакин А.И. Формирование познавательного интереса у подростков в семье. – Дис. ... канд. пед. наук. – К., 1981.

Бех І.Д. Від волі до особистості. – К.: Україна-Віта, 1995. – 202 с.

Бех І.Д. Дбаймо про прихильність дитини // Журнал для батьків. – 1999. – № 1. – С. 34-35.

Выготский Л.С. Собрание сочинений. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 3.

Вілюк С.М. Батьки – перші вихователі дитячих душ: Батьківські збори // Все для вчителя. – 2000. – № 24. – С. 11-12.

Гончаренко Т. Як спілкуватися з дитиною: Поради батькам // Поч. освіта. – 2003. – № 36. – С. 8.

Гребенников И.В. Семья и школа: Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1985.

Диагностика межличностных отношений в семье /Сост.: Слободянюк И.А., Холодова О.А., Олексенко А.И. – Винница, 1995. – 32 с.

Дрейкурс Ю.Н. Счастье вашего ребенка /Пер. с англ. – М.: Знание, 1986. – 239 с.

Каюков В. Духовні ідеали сім'ї – першооснова життя дитини //Поч. шк. – 1997. – № 6. – С. 12-14.

Ковалев С.В. Психология семейных отношений. – М.: Педагогика, 1987. – 176 с.

Колодезникова М.Г. Дидактические возможности семьи и их использование в школьной практике. – Дисс. ...канд. пед. наук. – Якутск, 1993.

Корчак Януш. Как любить ребенка / Пер. с польского. – М.: Просвещение, 1990. – 492 с.

Кэмпбол Росс. Как на самом деле любить детей. – М.: Знание, 1992. – 187 с.

Лесгафт П.Ф. Семейное воспитание ребенка и его значение. – М.: Педагогика, 1991. – 174 с.

Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Психологія та педагогіка сімейного спілкування. – К.: Либідь, 1997.

Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Педагогічна майстерність батьків // Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Психологія та педагогіка сімейного спілкування. – К., 1998. – С. 180-192.

Сіданіч І. Культура взаємин батьків і дітей, її сутність та зміст // Освіта і управління. – 2003. – Т. 6. – № 4. – С. 102-109.

Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну. – К.: Рад. школа, 1985. – 557 с.

Пам'ятка батькам від дитини. 27 дитячих прохань // Директор школи. – 2004. – № 12. – С. 15.

Постовий В.Г. та ін. Сім'я і діти. – К., 1997. – 53 с.

Похвала та покарання: чи стане навчання в радість?: сімейне виховання // Позакл. час. – 2005. – №21-22 – С. 17-18.

Як впливати на дітей. Поради батькам // Позакласний час. – 2002. – № 4. – С. 4-6.

МАЛЬЦЕВА Марія Василівна

КРОК ЗА КРОКОМ ДО СІМЕЙНОЇ ГАРМОНІЇ

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактор *Донара Пендзей*
Обкладинка *Володимира Басалиги*
Комп'ютерна верстка *Олени Захарійчук*
Технічний редактор *Оксана Чучук*

Підписано до друку 14.10.2013. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Прагматика. Умовн. друк. арк. 28,60. Умовн. фарбо-відб. 28,60.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-3581-1

